

SAŽETAK

DODATNIH INFORMACIJA ZA ODGOVOR BOSNE I HERCEGOVINE NA ZAKLJUČNE PRIMJEDBE KOMITETA ZA LJUDSKA PRAVA

(CCPR/C/BIH/CO/1)

Septembar 2010. godine

I. Pozadina

1. U svojim zaključnim primjedbama Bosni i Hercegovini (BiH) iz 22. novembra 2006. godine, Komitet za ljudska prava je zabilježio da sudbine 15,000 osoba nestalih tokom oružanog konflikta još nisu rasvijetlene. Komitet je podsjetio BiH da porodice nestalih osoba imaju pravo biti informisane o sudbini njihovih najmilijih. Kao neuspjeh navodi se istraživanje uzroka i okolnosti nestanka, te nedostatak informacija o mjestima sahrane nestalih osoba, što povećava nesigurnost porodica čija se patnja može smatrati kršenjem člana 7 Pakta o građanskim i političkim pravima. Prema tome, BiH je predloženo da poduzme brze i efektivne mjere kako bi **istražila nerazjašnjene slučajeve nestanaka; omogućila bez odgađanja uspostavljanje i rad Instituta za nestale osobe; osigurala da centralna evidencija o nestalim osobama bude finalizirana i tačna; te što prije moguće obezbijedila finansijsku pomoć porodicama, kroz uspostavljanje Fonda za podršku porodica nestalih osoba.**
2. U ovim periodičnim izvještajima BiH se pozvala na sprovođenje preporuka iz zaključnih primjedbi Komiteta za ljudska prava. Specijalni izvjestitelj za odgovore je 27. avgusta 2009. godine zatražio od države da podnese dodatne informacije, između ostalog: a) **o trenutnom radu Instituta za nestale osobe; b) o uspostavljanju Centralne evidencije (CEN) o nestalim osobama; c) o uspostavljanju Fonda za podršku porodicama nestalih osoba.**
3. TRIAL (Track Impunity Always), zajedno sa još šest udruženja porodica nestalih osoba: (Udruga obitelji poginulih i nestalih branitelja domovinskog rata općine Bugojno; Udruženje porodica nestalih osoba iz Hadžića; Udruženje porodica nestalih osoba opštine Ilijaš; Udruženje Prijedorčanki – *Izvor*; Udruženje porodica nestalih osoba Sarajevsko-Romanijske regije; i Udruženje porodica nestalih osoba opštine Vogošća) ovim dokumentom podnose informacije o spomenutim temama Komitetu za ljudska prava kako bi istakli uspjehe ali i postojeće prepreke u sveskupnom sprovođenju preporuka Komiteta. U ovom smislu, spominju se i konkretni primjeri, kao i preporuke za poboljšanje trenutne situacije.

II. Rad Inistuta za nestale osobe

4. Zakon o nestalim osobama (Službene novine BiH 50/04, koji je stupio na snagu 17. novembra 2004. godine) omogućava osnivanje Instituta za nestale osobe (kroz član 7). Institut za nestale osobe (Institut) je počeo sa radom 1. januara 2008. godine, tačnije tri godine nakon stupanja na snagu Zakona o nestalim osobama. Rad instituta je trenutno otežan, činjenicom da Vijeće ministara BiH, nije odobrilo revizorski izvještaj za 2009. godinu, koji je podnešen prije skoro godinu dana. Nadalje, iako su četiri mjesta u Upravnom odboru Instituta slobodna (jedno mjesto je slobodno od 2008. godine, a tri od 2009. godine), Vijeće ministara i Međunarodna komisija za nestale osobe (ICMP) nisu se uspjeli dogovoriti oko imenovanja novih članova. Na ovaj način je izvršeno paraliziranje rada Instituta, a samim tim i potkopavanje njegovog legitimiteta. Neka udruženja, kao što je Izvor iz Prijedora su naročito kritički nastrojeni prema radu Instituta i tvrde da osoblje unutar Instituta nije kvalifikovano za taj posao, te da prisustvo ljudi koji su politički angažovani narušava ugled ove institucije i efikasnost njenog rada. Drugi problem u očima predstavnika udruženja je činjenica da su uposlenici Instituta osobe koje su radile u bivšim entitetskim komisijama i koje su navodno dobile svoje poslove na osnovu prijašnjeg uposlenja, a ne na osnovu potrebne stručnosti i ostvarenih rezultata. Generalno, udruženja porodica nestalih tvrde da neki od uposlenika Instituta ne izvršavaju uspješno zadatke koje im pozicija u ovoj inistituciji nalaže.
5. **BiH se mora pobrinuti da ova situacija bude riješena što je prije moguće, tj. da Vijeće ministara odobri izvještaj za 2009. godinu kao i da se dogovori sa ICMP o imenovanju članova Upravnog odbora Instituta, s tim omogućavajući ovoj instituciji da produži svoj mandat. Kako bi se autoritet Instituta povećao, članovi Upravnog odbora, Odbora direktora ili Nadzornog odbora, se ne smiju angažovati u bilo kakve aktivnosti koje su nekompatibilne sa njihovom nezavisnošću, objektivnošću ili potrebama redovnog profesionalnog angažmana.**
6. Jedan od osnovnih uslova uspostavljanja Instituta je bilo prenošenje nadležnosti prijašnjih entitetskih komisija za traženje nestalih osoba. Međutim, predstavnici Kancelarije za traženje zarobljenih i nestalih osoba Republike Srpske (RS) su napustili Institut i 6. juna 2008. godine, uspostavili Operativni tim Republike Srpske za nestale osobe, sa misijom da sakuplja podatke o nestalim Srbima u BiH te da iste podatke prosljeđuje Institutu. S ovim, primarna svrha uspostavljanja državne institucije koja će se baviti pronalaskom nestalih osoba, osigurati jednak tretman svim žrtvama i njihovih porodica, te spriječiti manipulacije sa brojevima nestalih osoba, je izigrana. Ovo rezultira poklapanjem posla dviju institucija, dok se etnička, vjerska i nacionalna pripadnost žrtve opet iskorištava kao kriterij za traženje nestalih osoba. Do danas, saradnja između Operativnog tima i Instituta skoro da ne postoji. Iako su postojali pokušaji za formalnu saradnju, do danas ona nije uspostavljena. Sa druge strane, postoje slučajevi ometanja, koji rezultiraju gubljenjem kredibiliteta ovih institucija i koji škode, prije svega porodicama nestalih osoba.
7. **BiH mora zagarantovati da će Institut i Operativni tim aktivno saradivati, eliminiirajući svaku**

smetnju ili konflikt, pažljivo izbjegavajući epizode međusobnog javnog diskreditovanja. Nadalje, BiH će osigurati nezavisnost Instituta kao što je i propisano zakonom, uključujući i zabranu prijetnji članovima Instituta, šikaniranje i neosnovane javne napade. Kada se prijave slučajevi prijetnji, vlasti BiH moraju brzo istražiti i sankcionirati ovakve čineve.

8. Iako broj relevantnih rezultata jeste postignut, proces ekshumacija koje vodi Institut ne prati uvijek međunarodne standarde, što rezultira postojanjem stanja zabrinutosti i neizvjesnosti kod hiljada porodica nestalih osoba. Problemi u procesu ekshumacija mogu se grupisati u četiri kategorije: brzina i način izvršavanja ekshumacija (uključujući i ekshumacije urađene od strane Operativnog tima); konflikt između Instituta i Operativnog tima u vršenju ekshumacija; nedostatak odgovarajuće psihosocijalne podrške porodicama nestalih osoba tokom i nakon ekshumacije njihovog člana porodice; i nedostatak efikasne saradnje između Instituta i tužilaštava u BiH.
9. **BiH će se pobrinuti da Institut ima odgovarajuća sredstva kako bi radio svoj posao. Ova opaska se naročito odnosi na potrebu za tehničku opremu za pronalaženje grobnica i ekshumiranje posmrtnih ostataka. Također, potrebno je obezbjediti više hladnjaka i odgovarajućih prostorija gdje se mogu čuvati posmrtni ostaci na dostojanstven način. Način čuvanja posmrtnih ostataka mora biti usklađen prema istim standardima u cijeloj BiH. Treba uposliti više osoba na pozicijama istraživača grobnica, naročito u regiji Sjeverozapadne BiH. Uposlenici Instituta moraju biti obučeni i uposleni puno radno vrijeme. Država treba također osigurati da porodice nestalih osoba, uključujući i one koji žive izvan BiH, budu redovno informisane o napretku procesa ekshumacija i identifikacija posmrtnih ostataka. Nadalje, javno informisanje o ekshumacijama masovnih grobnica se mora raditi na način da to ne umanjuje ozbiljnost zločina. BiH mora osigurati da porodice nestalih osoba dobiju odgovarajuću i besplatnu psihološku pomoć od strane profesionalaca specijalno obučениh za pružanje ovog tipa pomoći tokom i nakon ekshumacije. Država mora poboljšati saradnju između Instituta i tužilaštva kako se proces ekshumacija ne bi nepotrebno odlagao. Broj tužioca koji rade na ekshumacijama se mora povećati, dok sama tužilaštva moraju obezbjediti odgovarajuća sredstva i osoblje.**

III. Uspostavljanje CEN

10. Prema Zakonu o nestalim osobama, proces verifikovanja i unošenja podataka u CEN trebao je biti završen do 1. januara 2009. godine. U septembru 2010. godine ovaj proces još nije gotov. Do sada, kreiranje unificirane povjerljive baze podataka je bilo odgađano različitim kontroverzama o ukupnom broju nestalih osoba i činjenicom da neke osobe nikada nisu registrovane kao nestale. Još jedna problematična stvar je to što član 27 Zakona o nestalim osobama predviđa da sve osobe koje će biti upisane u CEN-u, budu smatrane mrtvim. Činjenica da se prisilni nestanak tretira kao direktna smrt ostavlja po stranu kontinuiranu prirodu zločina, pravo na istinu za porodice nestalih i obavezu države da

produži potragu za nestalom osobom.

11. **BiH će osigurati da Zakon o nestalim osobama bude u cijelosti sproveden i da je CEN uspostavljena bez daljeg odlaganja. Nesprovođenje Zakona će biti predmet gonjenja i sankcionisano u skladu sa zakonom. Informacije koje su sadržane u CEN-u moraju biti što potpunije i tačnije. BiH će se također pobrinuti da registrovanje osoba u CEN-u ne znači automatsko proglašavanje nestale osobe mrtvom, te da će član 27 Zakona biti izmjenjen u ovom kontekstu.**

IV. Uspostavljanje Fonda

12. Član 15 Zakona o nestalim osobama predviđa uspostavljanje Fonda za podršku porodicama nestalih osoba. Skoro šest godina nakon isteka roka, Fond još nije uspostavljen. Glavni problem u uspostavljanju Fonda je činjenica da entitetske vlade ne mogu da se dogovore kako će Fond biti sufinansiran. U brojnim odlukama Ustavnog suda za prisilni nestanak, Sud se pozvao na uspostavljanje Fonda iz kojeg bi se porodicama davala finansijska pomoć, te je pozvao državu da bez odlaganja uspostavi Fond. Do danas, ove odluke nisu sprovedene, dok BiH nije uspjela poduzeti akcije kako bi u budućnosti zagarantovala sprovođenje istih, te sankcionisala institucije koje su odgovorne za nesprovođenje.
13. **BiH će bez daljnjeg odlaganja osigurati uspostavljanje Fonda, te osigurati funkcionisanje istog. Država će se također pobrinuti da sve odluke Ustavnog suda za slučajeve prisilnog nestanka budu sprovedene bez daljeg odlaganja, te da će neizvršenje istih biti sankcionisano u skladu sa zakonom.**
14. Međutim, i ukoliko Fond bude uspostavljen, on nije dovoljan da zamjeni kompenzaciju za štetu koju su porodice pretrpile i svakako ne zadovoljava pravo na integralne reparacije. Također u već postojećem pravnom okviru termin "socijalna zaštita" i "integralna reparacija" su neonosvano upoređeni. Postojeći zakoni značajno variraju u različitim entitetima, što rezultira u diskriminaciji porodica nestalih osoba. Na kraju, u oba entiteta, porodice nestalih osoba moraju proglasiti svoje članove porodice mrtvim, kako bi dobili invalidninu, iako ne znaju sa sigurnošću šta im se desilo.
15. **BiH mora osigurati da pored mjere socijalne zaštite, sve porodice nestalih osoba imaju pravo na integralne reparacije i na brzu, fer i odgovarajuću kompenzaciju za štetu koju su pretrpili. Ovo će biti urađeno kroz realizaciju nacionalnog programa o mjerama reparacija za porodice nestalih osoba koji bi obuhvatio kompenzaciju, reintegraciju, resituciju, rehabilitaciju, satisfakciju i garanciju o neponavljanju. BiH će također izmjeniti pravni okvir, kako plaćanje socijalne pomoći i dodjeljivanje mjera reparacija porodicama nestalih osoba ne bi bilo uslovljeno dobijanjem sudske odluke za proglašavanje nestale osobe mrtvom. Potvrda smrti treba biti zamjenjena sa "potvrdom odsustva kao rezultat prisilnog nestanka".**